

даосизму «вей-у-вей» («діяння-не-діяння»): дотримуйся правила обережного втручання в регіональні культурно-історичні традиції, оскільки останні пов'язані з особистісною сферою сенсотворення і наслідки такого втручання можуть бути непередбачуваними.

### **Література**

1. Arrighi G. Adam Smith in Beijing: Lineages of the Twenty-First Century. London ; New York, 2009. 432 p.
2. Верменич Я. В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі. Київ, Інститут історії України НАН України, 2015. 482 с.
3. Самчук З. Визначеність етичних пріоритетів як двоедина проблема соціального буття та соціально-філософського дослідження. *Філософія освіти*. 2007. № 1(6). С. 181–193.
4. Шмідт Е., Коен Д. Новий цифровий світ. / пер. з англ. Г. Лелів. Львів, 2015. 368 с.
5. Schmitt K. The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum. Telos Press Publishing, 2006. 372 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-15>

## **АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА**

**Орденів С. С.**

*кандидат філософських наук, доцент,  
доцент кафедри гуманітарних дисциплін  
Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського  
м. Київ, Україна*

Загальновідомо, що аксіологічні засади розвитку постіндустріального суспільства пов'язані зі зростанням ролі знань, накопиченням інформації та розвитком нематеріального сектору економіки. Термін «постіндустріальне суспільство» увів у науковий обіг американський соціолог Д. Белл у другій половині ХХ ст. На його думку під впливом науково-технічного прогресу суспільство переходить із індустріальної у постіндустріальну фазу розвитку, коли продуктивні сили зосереджуються переважно на виробництві нематеріальних продуктів і послуг. Вважається, що в постіндустріальному суспільстві знання та інформація є найціннішими ресурсами, а наука стає рушійною силою

прогресу, виступаючи основою для інновацій в економічній, політичній та соціальній сферах.

Починаючи з другої половини ХХ століття, динаміка соціокультурного розвитку людства значною мірою визначається зростанням ролі інформації – як у контексті комунікаційних технологій, так і в сенсі зростання контентного наповнення соціального простору. Основу постіндустріального суспільства становлять інтелектуальні технології, інформація й знання, а також новий спосіб організації технологічного процесу, пов'язаний із переведенням, зберіганням і поширенням даних у цифровій формі – процес, що отримав узагальнюючу назву «**діджиталізація**». Поширеними формами соціальної та міжособистісної взаємодії стають мережеві комунікаційні практики, засновані на використанні інформаційно-комунікативних технологій. Унаслідок цього люди поступово позбавляються необхідності вдаватися до безпосередніх особистісних контактів, що призводить до низки негативних соціально-психологічних ефектів: ізоляції, самотності, емоційного відчуження. Це підвищує ризик депресивних і тривожних станів, викликає ослаблення емпатії та комунікативних навичок. Тож, попри розвиток опосередкованих форм взаємодії через інформаційно-комунікативні технології, відсутність безпосередньої міжособистісної комунікації породжує глибокі психологічні та соціальні проблеми. Адже особистісне спілкування сприяє формуванню емоційних зв'язків, що є основою психологічного благополуччя та моральної стійкості людини.

Зазначені особливості постіндустріальної доби суттєво впливають на соціокультурні трансформації, зумовлюючи зміни не лише у сфері комунікаційних практик, а й аксіологічних засад суспільного буття. Як зазначають дослідники, «перехід до цифрового способу передачі інформації призводить до функціонування мережевої культури як домінантної, поступового занепаду інтелектуальної, змістовної книжкової культури та, безпосередньо, усного слова» [1]. Унаслідок цього змінюються традиційні стандарти культури й ієрархія цінностей. Своє колишнє значення втрачають морально-етичні принципи взаємодії, сформовані в соціокультурних домінантах індустріальної епохи.

За цих умов відбувається формування людини нового типу – «*homo informaticus*», що вирізняється особливим світоглядом, який складається із сукупності традиційних (родинних, колективних), особистісних (практико-екзистенціальних) і соціальних (суспільно зумовлених) цінностей, заломлених крізь призму віртуалізованого світу постіндустріальної доби. У процесі інформатизації кожен з цих компонентів потребує ретельного осмислення, адже їхнє ігнорування може спричинити негативні соціальні наслідки. Як слушно зазначають С. Дрожина та І. Кобзар, «сучасні інформаційні технології можуть змінити або

навіть зруйнувати ціннісні пріоритети та життєвий світ людини в цілому, відволікаючи її від реалій життя, занурюючи у віртуальну реальність. Так в умовах інформаційного суспільства виникає новий спосіб існування культури – у віртуальній реальності» [2]. Додамо, що перебуваючи у віртуалізованому вимірі інформаційних потоків людина втрачає ідентифікаційні особистісні маркери, ризикуючи разом із ними втратити самість і розчинитися у безособовому цифровому середовищі.

Очевидно, що шлях розвитку може бути знайдений лише через осягнення ціннісних засад власної культури та створення умов для її реалізації. Водночас постіндустріальна доба, як сприятливе «середовище постмодерної культури, ставить перед суспільством серйозні виклики у вигляді симулякризації, деконструкції та, врешті, інтерпретації історичних фактів. Як наслідок, ми змушені визнати, за словами Ж. Бодрійєра, відображення того, чого насправді не існує, справжнім відображенням не лише минулого, а й сучасності» [3, с. 136]. Тож сучасність демонструє симуляцію реальності, яка її підмінює, а майбутнє в цій системі постає як деконструкція – модифікована (перекручена) інтерпретація минулих вимірів реальності, що тягне за собою не лише розрив між минулим і майбутнім, а й заперечення, разом із причинно-наслідковими зв'язками, традиційних норм і цінностей.

Отже, постіндустріальний етап суспільного розвитку позначається процесами деконструкції, деідеологізації та руйнуванням класичної аксіологічної системи – явищем, що в науковій літературі дістало назву **«аксіологічна революція»**. Прискорення темпів життя, масштабні соціальні реформи та перманентні економічні кризи сучасного соціуму зруйнували усталені та сформували нові цінності установки в суспільстві. Зазначені аспекти становлять одну з причин відчуження людини від моральних норм, цінностей і сенсів, що становили основу суспільного життя. Ч. Тейлор назвав ці зміни «хворобами нашого часу» [4], серед яких – крайній індивідуалізм, що характеризується зосередженням на особистих проблемах разом із нехтуванням колективними принципами, утилітаризм і прагматизм в ході комунікації. У результаті в суспільстві поширюються такі негативні явища, як соціальна аморфність і апатія, нівелюються культурні та освітні потреби, набувають лібералізації та популяризуються аморальні й асоціальні прояви.

В сучасний період відкидаються традиційні цінності, адже в суспільстві живиться ілюзія, що новий соціум, заснований на віртуалізованих, постлюдських якостях, їх вже не потребує. Проте теперішній постіндустріальний етап суспільного розвитку, перебуваючи в стадії становлення, характеризується біфуркаційною невизначеністю. А в подібні перехідні періоди існування суспільство зазвичай генерує не лише

інноваційні ідеї, але й величезну кількість сурогату, повертаючись до примітивніших форм соціокультурного існування. Й. Хейзінга назвав цей процес руйнування вищих досягнутих форм духовного розвитку за одночасним їхнім заміщенням елементами низького змісту «варваризацією» [5]. У попередній роботі ми розглядали подібне явище, називаючи його «архаїзацією» та описували як проходження людством культурних програм, що історично склалися в надрах повсякденної суспільної практики, які не були піддані рефлексії [6]. Очевидно, що подібні програми не відповідають характеру і масштабам загроз, а також зростаючій складності світу. В цьому, власне, полягає їхня небезпека, адже люди сприймаючи їх як загальноприйнятну практику дій, не розуміють до кінця їхніх наслідків.

У такий спосіб постіндустріальне суспільство постає як якісно новий етап цивілізаційного розвитку, у якому домінують знання, інформація та інтелектуальні технології. Воно трансформує не лише економічні й політичні структури, а, насамперед, – аксіологічні основи людського буття. Зміна характеру комунікації, поширення цифрових технологій і віртуалізація соціального простору зумовлюють переосмислення ціннісних орієнтирів, що історично формувалися в індустріальну добу. Інформатизація суспільства, попри беззаперечні переваги у сфері знань, доступу до ресурсів і комунікації, водночас породжує глибокі духовні та соціальні ризики – втрату ідентичності, послаблення емпатії, руйнування моральних і культурних цінностей. У цьому сенсі постіндустріальна епоха стає періодом **аксіологічної кризи**, коли відбувається злам традиційних цінностей і формування нової системи духовних орієнтирів. Людина постіндустріального світу – **homo informaticus** – перебуває в ситуації внутрішнього роздвоєння між реальним і віртуальним вимірами буття. Її світогляд формується на перетині технологічного прогресу та культурної архаїзації, що поєднує модерні тенденції із деградацією. Тому головним викликом сучасності стає необхідність збереження духовної ідентичності та моральних орієнтирів у добу діджиталізації. Майбутнє постіндустріального суспільства значною мірою залежить від того, чи зуміє людство поєднати технологічний розвиток із гуманістичними цінностями, забезпечивши гармонію між прогресом і духовністю, інновацією та історико-культурною пам'яттю.

### Література

1. Honyukova L., Kleshnya H., Ordenov S., Skyba I. Social development axiological fundamentals in the information age. E3S Web of Conferences. Vol. 157. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202015704004>

2. Дрожжина С. В., Кобзар І. М. Аксиологічно-екзистенційні детермінанти інформаційного суспільства. *Гілея* : збірник наукових праць. Вип. 80 (1). К., 2014. С. 190–196.

3. Клешня Г. М. Роль традиційних цінностей культури у суспільному розвитку інформаційної. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія.* № 1 (29). К. : НАУ, 2019. С. 135–140. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.29.14074>

4. Тейлор Ч. Етика автентичності. К. : Дух і література, 2002. 128 с.

5. Huizinga J. In de schaduwen van morgen: een diagnose van het geestelijk lijden van onze tijd. ISVW Uitgevers, 2019. 160 p.

6. Орденів С. С. Архаїзація глобалізованого соціуму в інформаційну добу. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія.* Вип. 2 (28). К. : НАУ, 2018. С. 54–64. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.28.13373>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-16>

## **ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ СВОБОДИ: ВІД КЛАСИЧНОЇ ДО ПОСТМОДЕРНОЇ ПАРАДИГМИ**

**Остапець І. Ю.**

*кандидат філософських наук, доцент,  
доцент кафедри філософії*

*Державний вищий навчальний заклад  
«Ужгородський національний університет»  
м. Ужгород, Україна*

Філософія постмодерну кардинально переосмислила традиційні уявлення про свободу, піддаючи критиці багато з її фундаментальних засад. У традиційних суспільствах існували чіткі норми, цінності та соціальні ролі, які, хоч і обмежували, але давали людині зрозумілі орієнтири. Сучасний світ, навпаки, пропонує безліч ідентичностей, стилів життя та переконань. Ця «свобода бути ким завгодно» може призвести до екзистенційної порожнечі, відчуття втрати сенсу та невпевненості у власному виборі. Актуальність дослідження полягає у критичному осмисленні того, як теоретики постмодерну деконструють класичні уявлення про свободу, висвітлюючи залежність суб'єкта від владних практик, симуляційних середовищ і множинних ідентичностей.